

LIETUVOS ISTORIJOS INSTITUTAS

LIETUVOS
ISTORIJOS
METRAŠTIS
2018 metai

1

Žurnalo leidybą finansavo

LIETUVOS MOKSLO TARYBA

PAGAL VALSTYBINĘ LITUANISTINIŲ TYRIMŲ IR SKLAIDOS
2016–2024 METŲ PROGRAMĄ

Projekto finansavimo sutartis Nr. LIP-074/2016

Redakcinė kolegija:

Egidijus ALEKSANDRAVIČIUS

Vytauto Didžiojo universitetas

Jan JURKIEWICZ

Adomo Mickevičiaus universitetas Poznanėje

Zigmantas KIAUPA

Lietuvos istorijos institutas

Česlovas LAURINAVIČIUS

Lietuvos istorijos institutas

Ingė LUKŠAITĖ

Lietuvos istorijos institutas

Elmantas MEILUS (pirmininko pavaduotojas)

Lietuvos istorijos institutas

Jolita MULEVIČIŪTĖ

Lietuvos kultūros tyrimų institutas

Rimvydas PETRAUSKAS

Vilniaus universitetas

Edmundas RIMŠA

Lietuvos istorijos institutas

Jolita SARCEVIČIENĖ (sekretorė)

Lietuvos istorijos institutas

Vladas SIRUTAVIČIUS

Lietuvos istorijos institutas

Gintautas SLIESORIŪNAS (pirmininkas)

Lietuvos istorijos institutas

Darius STALIŪNAS

Lietuvos istorijos institutas

Saulius SUŽIEDĖLIS

Milersvilio universitetas

Joachim TAUBER

Šiaurės Rytų institutas Liuneburge

Šio žurnalo straipsnių pavadinimai ir santraukos cituojami duomenų bazėse:

Articles appearing in this journal are abstracted and indexed in:
HISTORICAL ABSTRACTS. AMERICA: HISTORY AND LIFE.
EBSCO Publishing

ISSN 0202-3342

© Lietuvos istorijos institutas, 2018

© Straipsnių autoriai, 2018

Budilovičiaus (*Антон Семенович Будилович*, 1846–1908) publicistinę veiklą periodiniame leidinyje „Rusijos pakraščiai“ (*Окраины России*), kuriame buvo propaguojami rusų nacionalizmo pagrindai. Juliette C a d i o t (Socialinių mokslų aukštoji mokykla Paryžiuje) pranešime „Visos Rusijos steigiamasis susirinkimas ir tautinės problemos 1917 m. revoliucijos metu“ nagrinėjo, kaip buvo sprendžiamas tautinis klausimas Visos Rusijos steigiamajame susirinkime.

Olga Mastianica-Stankevič
(Lietuvos istorijos institutas)

KONFERENCIJA „CRUSADING AND THE CRUSADER MOVEMENT IN THE PERIPHERIES OF THE CHRISTIAN WEST, 1100–1500“

2017 m. spalio 5–7 d. Marburge (Vokietija) vyko tarptautinė mokslinė konferencija „Kryžiaus žygiai ir kryžievių judėjimas krikščioniškųjų Vakarų pakraščiuose 1100–1500 m.“ Ją surengė Herderio institutas, Kylio (Vokietija) ir Ostravos (Čekija) universitetai. Kvietimas dalyvauti šioje konferencijoje sulaukė plataus ir gyvo atgarsio, pranokusio pirminius organizatorių lūkesčius. Konferencijoje iš viso buvo perskaityti 26 pranešimai. Pagal pranešėjų kilmę ar darbo vietą reprezentuotos šios šalys: Anglija (3 pranešėjai), Australija (1), Bosnija ir Hercegovina (1), Bulgarija (1), Čekija (2), Danija (2), Kroatija (1), Lenkija (3), Lietuva (2), Rumunija (1), Rusija (1), Suomija (1), Vengrija (1), Vokietija (6). Ši įvairovė ir gausa gerai dera su viduramžių kryžiaus žygių judėjimo mastu ir gyliu: kryžiaus žygių judėjimas palietė visas šalis, o jame dalyvavo įvairiausių socialinių sluoksnių atstovai. Todėl ir konferencijoje skaityti pranešimai apėmė tokius geografiškai nutolusius regionus kaip Kanarų salos ir Suomija, Portugalija ir Egiptas, Bosnija, Vengrija, Lenkija ir Lietuva. Tokia prieiga ir bendro vardiklio suradimas buvo įmanomas visų pirma todėl, kad kryžiaus žygių istorijos tyrinėjimuose didelio atgarsio sulaukia pliuralistinė kryžiaus žygių koncepcija, kurią geriausiai reprezentuoja Jonathono Riley-Smitho, Normano Housley’aus ir Alano V. Murray’aus darbai. Ši koncepcija nesieja kryžiaus žygių fenomeno vien su Šventąja Žeme ir jų neriboja klasikinės kryžiaus žygių epochos rėmais (1096–1291). Didžioji dalis pranešimų buvo skirta vėlyviesiems kryžiaus žygiams, kurių epocha prasidėjo XIV a. pradžioje, tęsėsi per visą XV a., o jos atgarsių Europos politinėje mintyje ir politikoje galima aptikti ir kur kas vėlesniais laikais, iki pat XVIII a.

pabaigos. Kryžiaus žygių idėjos gyvybingumas tikrai stebina. Nors dėl Martyno Liuterio paskatintos protestantų Reformacijos kryžiaus žygių organizavimas patyrė stiprų smūgį, ir toliau liko svarbios tokios kryžiaus žygių minties sudedamosios dalys kaip krikščionių tikėjimo gynimas nuo kitatikių (visų pirma musulmonų), tikėjimas, kad teisingas karas turi dvasinę vertę (pvz., Vienos gynimas nuo turkų 1529 ir 1683 m.), tikėjimas, kad reikia padėti išsivaduoti turkų pavergtoms Pietų ir Pietryčių Europos tautoms (visų pirma Rytų krikščionims). Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės ir kryžiaus žygių sąsajas nagrinėjo Darius Baronas, Rimvydas Petrauskas ir Sergejus Polechovas. Nepaisant šiek tiek persidengiančių temų, kartojimosi pavyko išvengti, todėl pranešimai papildė vienas kitą. Ši konferencija tapo pirmuoju tokio masto tarptautiniu forumu, kuriame buvo pristatyta Lietuvos ir kryžiaus žygių problematika. Bendra skirtingais keliais pasiekta išvada būtų tokia – XV a. Lietuvos valdovai ir diduomenė dalyvavo kryžiaus žygių judėjime. Šį reiškinį galime vertinti kaip argumentą, rodantį Lietuvos įsitraukimą į bendrą komunikacinę vėlyvųjų Viduramžių Europos erdvę.

Darius B a r o n a s
(Lietuvos istorijos institutas)

LIETUVOS VALSTYBĖS ATKŪRIMO ŠIMTMEČIUI SKIRTA MOKSLINĖ KONFERENCIJA „MODERNI VISUOMENĖ IR LIETUVOS VALSTYBĖ“

2017 m. lapkričio 9 d. Lietuvos nacionalinio muziejaus Signatarų namuose vyko Lietuvos valstybės atkūrimo šimtmečiui skirta mokslinė konferencija „Moderni visuomenė ir Lietuvos valstybė“. Ją organizavo Lietuvos istorijos institutas (organizacinis komitetas: habil. dr. Tamara Bairašauskaitė, dr. Reda Griškaitė, mgr. Monika Šipelytė, dr. Vilma Žaltauskaitė), parėmė Lietuvos nacionalinis muziejus. Pranešimus skaitė dvylika dalyvių iš įvairių Lietuvos mokslo institucijų: Lietuvos istorijos instituto, Vilniaus universiteto, Klaipėdos universiteto, Vytauto Didžiojo universiteto, Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto.

Organizacinio komiteto pirmininkė habil. dr. T. Bairašauskaitė sveikinimo kalboje atkreipė dėmesį, kad ši konferencija – akademinės bendruomenės indėlis minint Lietuvos Respublikos šimtmetį, siekiant supažindinti visuomenę su pastarųjų metų naujų tyrimų rezultatais.